

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سرمدوزن

«جلد دوم»

دوره‌ی متوسطه‌ی حرفه‌ای

مردودوز

جمهوری اسلامی ایران
وزارت آموزش و پرورش
تعلیم و تعلم سعادت است

برنامه ریزی محتوا و نظارت بر تالیف: شورای برنامه ریزی و تالیف کتاب های درسی دانش آموزان با نیازهای ویژه

نام کتاب: سرمه دوزی جلد دوم - ۵۱۱۳۵۱

مؤلف: زهرا فلاح زاده

مدیریت امور چاپ و تولید: احمدرضا امینی

آماده سازی و نظارت بر چاپ و توزیع: اداره ی کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ی ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن: ۹-۸۸۳۱۱۶۱ داورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶ کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب سایت: www.chap.sch.ir

مدیر هنری و طراح گرافیک: علی معینی

با همکاری: زهرا معینی - زهرا اصلانی

ناشر: سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

چاپخانه: شرکت الفست (سهامی عام)

نوبت چاپ و تاریخ انتشار: سوم ۱۳۹۸

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۰۵-۱۶۱۰-۴ ISBN 978-964-05-1610-4

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

طراحی سیستم های آموزشی، پرورشی و توان بخشی با توجه به رویکرد های نوین آموزشی به منظور تامین نیازهای دانش آموزان با نیازهای ویژه از اهداف و وظایف اصلی سازمان آموزش و پرورش استثنایی به شمار می رود.

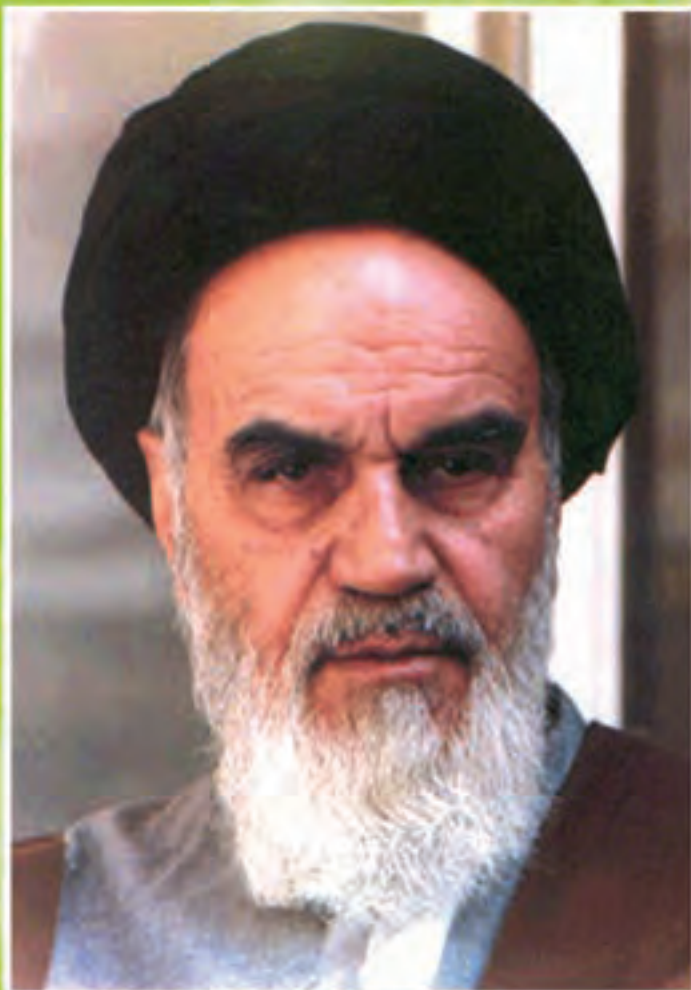
طراحی « دوره ی متوسطه ی حرفه ای » یک بار دیگر ندای اجرای عدالت آموزشی را در جامعه اسلامی طنین افکن نموده و زمینه های مساعد برای به فعلیت رساندن استعداد ها و توانایی های دانش آموزان با نیاز های ویژه را فراهم می سازد.

تاکید بر رویکرد حرفه آموزی در این نظام آموزشی نه تنها باعث توانمند تر شدن دانش آموزان با نیازهای ویژه در فرآیند تحصیل و یادگیری می گردد؛ بلکه از این طریق مدرسه به رسالت خویش که همانا آماده کردن دانش آموزان برای زندگی مفید و پویا در جامعه است، دست می یابد.

خداوند را شاکر و سپاسگزاریم که این توفیق حاصل گردید که نسبت به برنامه ریزی درسی دوره ی متوسطه ی حرفه ای با رویکرد حرفه آموزی که با مقتضیات عمومی این دانش آموزان تناسب داشته و از انعطاف لازم برای انطباق با انواع توانایی ها و آمادگی ها برخوردار می باشد، اقدام نماییم.

سازمان آموزش و پرورش استثنایی بر خود واجب می داند از زحمات تمامی عزیزانی که در این حرکت مهم نقش اساسی ایفا کردند به ویژه کارشناسان و معلمان مدارس استثنایی و همچنین سازمان پژوهش و برنامه ریزی آموزشی و مراکز وابسته تشکر و قدردانی نماید.

امید است معلمان، کارشناسان و صاحب نظران آموزش و پرورش با نظرات ارزشمند خود این سازمان را در ارتقا کیفی برنامه های درسی ارائه شده، بیش از پیش یاری نمایند.

عناوین

صفحه ۶	سخنی با مریبان
صفحه ۷	مقدمه
صفحه ۹	دوخت جاسوزنی
صفحه ۱۴	دوخت رومیزی
صفحه ۲۰	توپردوزی
صفحه ۲۶	تکمیل رومیزی
صفحه ۲۹	دوخت سجاده
صفحه ۳۵	تگرگ دوزی
صفحه ۳۹	تکمیل سجاده
صفحه ۴۱	پراق کشی
صفحه ۴۵	الگوی بیضی
صفحه ۴۶	نقشه‌ی جاسوزنی
صفحه ۴۷	نقشه‌ی رومیزی
صفحه ۴۸	نقشه‌ی جانمازی

برمه دوزی

سخن با مریبان :

حسب دسی تیلور ذوق و هنر اندیشه انسان بوده و بیانگر آداب و رسوم و اعتقادات مردم می باشد. کشور ایران به دلیل وسعت زیاد و شرایط اقلیمی متفاوت و نیز تمدن دیرینه دارای آثار مختلفی از حسب دسی می باشد و ترویج این فرهنگ از اهم وظایف هر ایرانی می باشد و آموزش و پرورش در این زمینه رسالتی خاص دارد. آموزش این هنرها علاوه بر احیاء فرهنگ دیرین ایرانی و اسلامی باعث غنای روحی و روانی دانش آموزان شده و در رفع نیازهای مادی آن ها موثر است.

در این مجموعه به آموزش هنر سرمه دوزی پرداخته شده است. کار با سرمه قدمتی دیرینه دارد و یکی از مهم ترین و زیباترین رشته های سوزن دوزی در ایران می باشد. آموزش این هنر به دانش آموزان علاوه بر افزایش حس خودباوری موجب استفاده بهینه از اوقات فراغت شده و آن ها را در کسب استقلال مالی یاری می رساند. در آموزش فعالیت های این کتاب موارد ذیل مورد توجه قرار گیرد.

ساختار کتاب به گونه ای تدوین گردیده است که در پایان فعالیت ها یک وسیله کاربردی ساخته می شود. شما می توانید قبل از انجام فعالیت ها و به منظور دست ورزی دانش آموزان تمریناتی را برای دانش آموزان پیش بینی و اجرا نمایید.

آموزش فعالیت ها به روش تحلیل فعالیت ارائه گردیده است و به منظور انطباق برنامه آموزشی با سطح توانایی و استعداد دانش آموزان می توانید گام ها را به اجزای کوچکتری تقسیم نمایید. همچنین علاوه بر آموزش هر گام فرآیند آموزشی هر فعالیت مورد توجه قرار گیرد تا دانش آموزان بتوانند به طور مستقل فعالیت مورد نظر را انجام دهند. از خلاقیت و نوآوری خود در ارائه فعالیت های تکمیلی استفاده کنید.

با توجه به این که یادگیری این هنر به اشتغال زایی دانش آموزان کمک می کند آموزشهای خود را با نیازهای بازار مصرف این هنر هماهنگ نمایید.

در پایان خواهشمند است ما را از کاشی های این کتاب آگاه نموده تا در چاپ های بعدی مورد لحاظ قرار گیرد.

در سال گذشته با هنر سرمه دوزی که یکی از صنایع دستی ایرانیان است به صورت مقدماتی آشنا شدید. فراگیری این هنر علاوه بر آن که به شما این امکان را می دهد تا از زیبایی بی نظیر آن بر روی انواع رو میزی، جانماز، جا سوزنی، و... لذت ببرید، موجب پایداری و بقاء هنر و فرهنگ کشور عزیزمان می شود. در این کتاب سعی کرده ایم شما را با شیوه های جدیدتری از انواع دوخت سرمه آشنا نماییم. این هنر زینت بخش منزل شما و همراه خوب اوقات فراغت شما خواهد بود.

در سال گذشته با ابزار و مواد مورد نیاز هنر سرمه‌دوزی آشنا شدید. امسال علاوه بر موارد ذکر شده از مواد و ابزار خاص دیگری نیز استفاده می‌شود که در هنگام انجام فعالیت‌ها با آن‌ها آشنا خواهید شد.

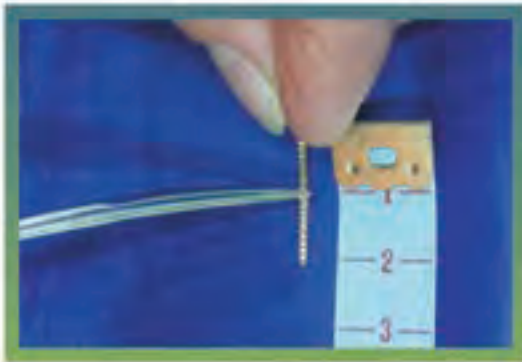

مراحل انجام کار:

۱- سرمه را به قطعات ۱ سانتی متری برش بزنید.

۲- به کمک متر پارچه‌ای به ابعاد ۱۵×۳۰ سانتی متر اندازه گیری کرده و سپس با استفاده از قیچی ببرید.

۳- نقشه‌ی مورد نظر را روی کاغذ شفاف بکشید و سپس به کمک کاربن روی نیمه بالایی پارچه منتقل نمایید.

دقت کنید نقشه را روی کاربن و کاربن را روی پارچه قرار دهید و با سنجاق ته گرد ثابت نمایید سپس با مداد یا خودکار مسیر خطوط را بکشید.

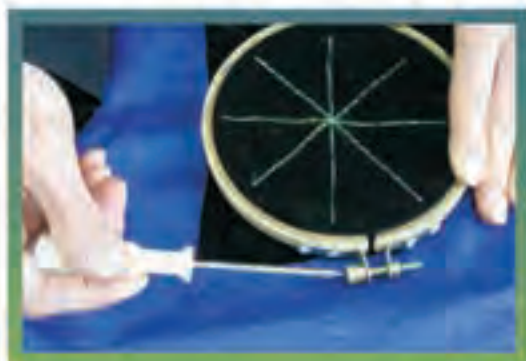
۴- با مازیک غلط‌گیر، خط‌های نقشه را در صورت کم رنگ بودن پررنگ کنید.

بهتر است پارچه را از جنس جیر یا ترمه انتخاب نمایید.

۵- کارگاه را در قسمت نقشه به پارچه متصل کنید و سوزن را با نخ همه کاره آماده دوخت نمایید.
دقت کنید کارگاه روی قسمت دوخته شده قرار نگیرد.

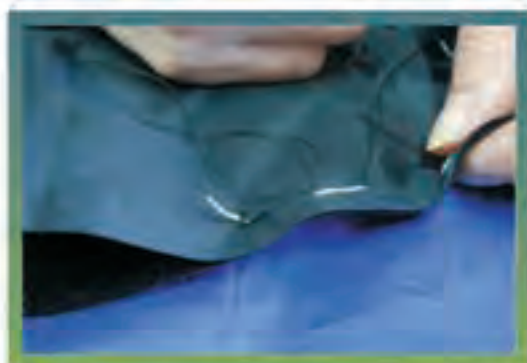
۶- روی خطوط نقشه را با قطعات سرمه‌ی بریده شده زناردوزی کنید.

۷- پارچه را از نیمه به پشت تا زده و اطراف آن را کوک بزنید، سپس با دوخت بخیه دور کار را بدوزید.

۸ - حدود ۵ سانتی متر برای پر کردن داخل جا سوزنی باز بگذارید.

۹ - کیسه‌ی جاسوزنی را به سمت روی پارچه برگردانید و داخل کیسه را با پنبه، خرده کاموا و ... پر کنید.

۱۰ - قسمت باز را به دقت و ریز بدوزید.

برای پر کردن داخل جاسوزنی ابر و خرده پارچه نیز مناسب است.

نقشه در اندازه ی واقعی در ضمیمه کتاب آمده است.

درس دوم:

دوخت رومیزی

وسایل و مواد مورد نیاز:

- ۱- پارچه‌ی ترمه نیم متر
- ۲- لایی چسب نیم متر
- ۳- سرمه‌ی بلرست
- ۴- الگوی آماده (۱/۴) الگو
- ۵- نقشه مورد نظر
- ۶- کاغذ یا مقوا به ابعاد ۵۰×۶۰ سانتی متر
- ۷- متر

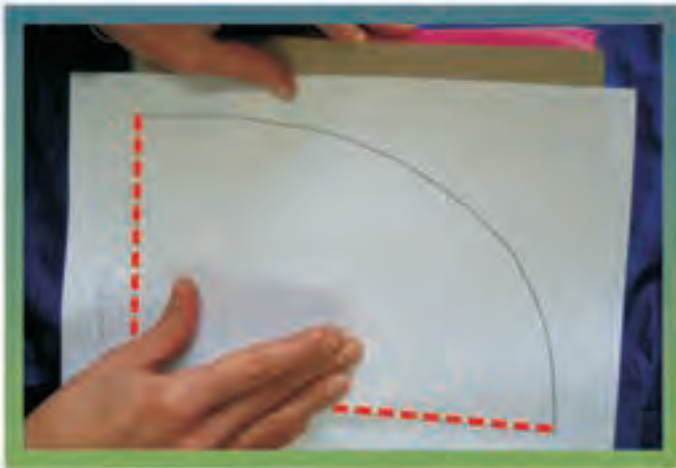

مراحل انجام کار:

۱ - مقوا را از وسط طول و عرض تا بزنید.

۲ - قسمت خط چین الگو را روی تای بسته چهارلای مقوا قرار دهید.

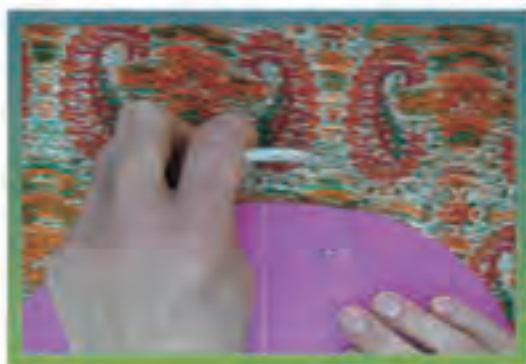
۳ - به کمک کاربن الگو را روی مقوا کپی نمایید، سپس با قیچی کاغذ بر از روی خط برش بزنید.

۴- پارچه را به پشت روی میز پهن کنید و الگوی بیضی شکل را با سنجاق ته گرد روی پارچه ثابت نمایید.

۵- اطراف الگو را با صابون خیاطی خط بکشید، سپس از هر طرف الگو یک سانتی متر برای دوخت آستری در نظر بگیرید و دوباره خط بکشید.

در صورت تمایل می‌توانید رومیزی را در اندازه بزرگتر مثلاً ۹۰×۴۵ سانتی متر تهیه نمایید.

یک چهارم الگوی واقعی در ضمیمه کتاب آمده است.

۶- الگو را از پارچه جدا کرده و با قیچی خیاطی از روی خط دوم برش بزنید.

۷- لایه چسب را روی میز پهن کنید و پارچه رومیزی را روی لایه قرار دهید.

۸- اطراف رومیزی را روی لایه چسب با صابون خیاطی خط بکشید و با قیچی با دقت از روی خطوط ببرید.

۹- لایی چسب را با اتو به پارچه بچسبانید و دور آن را سردوزی کنید.

۱۰- نقشه‌ی مورد نظر را روی کاغذ شفاف منتقل کنید و سپس به کمک کاربن آن را روی پارچه انتقال دهید.

۱۱- با ماژیک غلط‌گیر خط‌های نقشه را در صورت کم رنگ بودن پررنگ کنید.

۱۲- کارگاه را در قسمت نقشه به پارچه متصل کنید و سوزن را با نخ همه کاره آماده دوخت نمایید.

دقت کنید کارگاه روی قسمت دوخته شده قرار نگیرد.

۱۳- با قطعات سرمه بریده شده که از قبل آماده کرده‌اید مطابق نقشه زنار دوزی نمایید.

نکته:

برای دوخت این رومیزی می‌توان از پارچه تافته استفاده کرد که در این صورت نیازی به استفاده از کارگاه نمی‌باشد زیرا پارچه تافته بین دو حلقه کارگاه کشیده و خراب می‌شود.

نقشه در اندازه ی واقعی در ضمیمه کتاب آمده است.

درس سوم:

توپردوزی

توپردوزی نوعی دوخت سرمه است که معمولاً برای پر کردن فضای خالی مانند برگ‌ها و گلبرگ‌ها به کار می‌رود. برای انجام این دوخت از سرمه و منجوق مرواریدی استفاده می‌شود.

وسایل و مواد مورد نیاز:

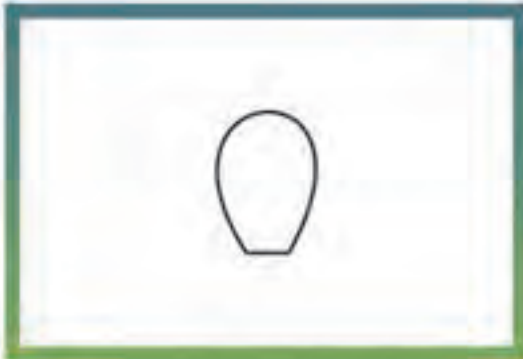
- ۱- پارچه به ابعاد 30×30 سانتی‌متر
- ۲- سرمه تراش
- ۳- منجوق مرواریدی
- ۴- سوزن مخصوص منجوق دوزی
- ۵- سوزن نخ کن
- ۶- نخ قرقره

مراحل انجام کار:

۱- طرح مورد نظر را روی پارچه منتقل و به کارگاه متصل نمایید.

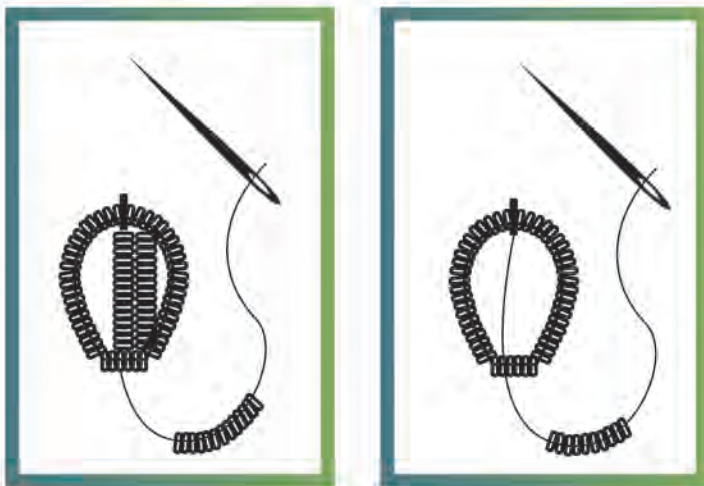
۲- با استفاده از سوزن نخ کن سوزن را با نخ قرقره آماده دوخت نمایید و اطراف طرح مورد نظر را یک لادوزی کنید.

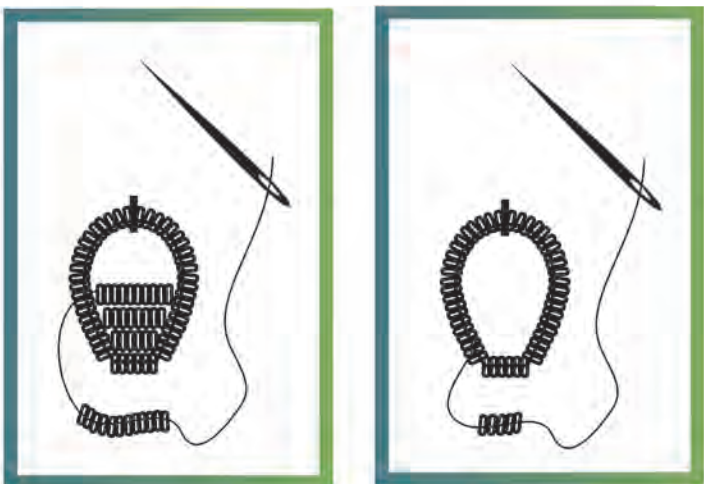
جنس پارچه را به دلخواه انتخاب نمایید.

۳- سوزن را از ابتدای طرح بیرون آورده و قطعه‌ای سرمه به اندازه مناسب به سوزن بکشید و مطابق شکل‌ها بدوزید.

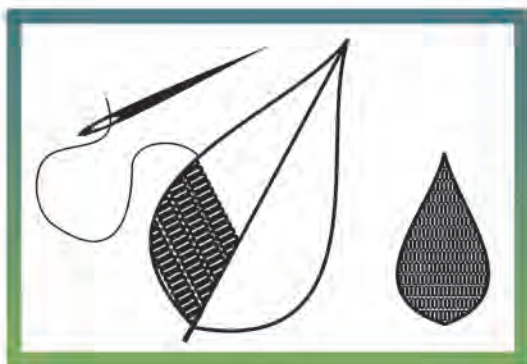
(ابتدا سرمه را اندازه بگیرید ، سپس برش بزنید)

۴- به همین ترتیب ردیف‌های بعدی را نیز بدوزید تا داخل گلبرگ شما کاملاً پر شود. دقت کنید هنگام پردوزی به صورت عمودی بهتر است پس از دوخت وسط دو طرف آن را پر نمایید.

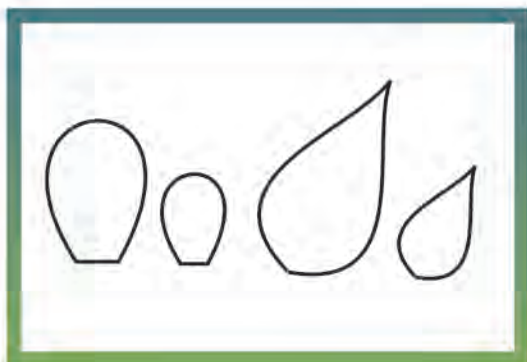

۵- برای پر دوزی داخل برگ‌های بزرگ می‌توانید طرح بزرگ را از وسط به دو قسمت تقسیم کنید و هر نیمه را جداگانه و به صورت مایل پر نمایید و یا مانند گلبرگ دو طرف خط وسط با هم دوخته شود. پر دوزی داخل برگ کوچک به صورت صاف یا مورب می‌باشد.

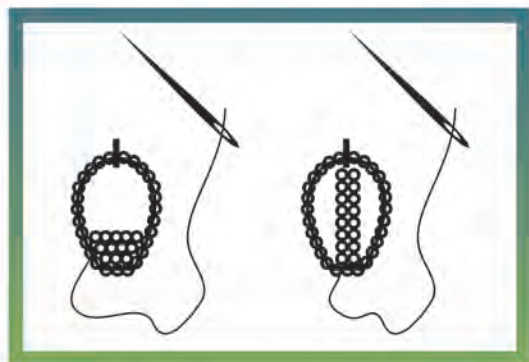
تمرین:

۱- برای رسیدن به مهارت کافی، پر دوزی را بر روی اندازه‌های متفاوت برگ و گلبرگ و سپس گل کامل تمرین کنید.

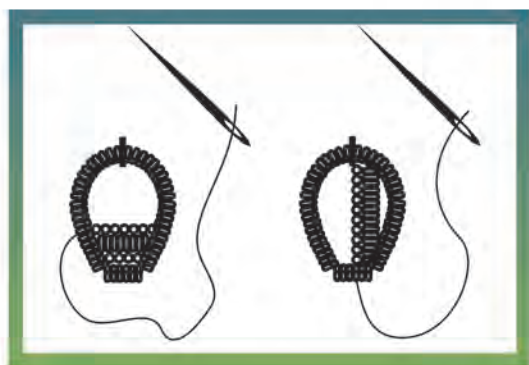

۲- تمامی مراحل ۳-۵ را با منجوق مرواریدی تمرین کنید.

۳- تمامی مراحل ۳-۵ را با ترکیبی از منجوق مرواریدی و سرمه تمرین کنید.

نکته:

برای پر کردن فضای خالی داخل برگ و گلبرگ استفاده از اشک و مروارید نیز مناسب است.

چگونگی دوخت اشک و مروارید

درس چهارم:

تکمیل رومیزی فعالیت شماره ۲

وسایل و مواد مورد نیاز:

- ۱- رومیزی تهیه شده در فعالیت شماره ۲
- ۲- سرمه تراش
- ۳- منجوق مرواریدی
- ۴- سوزن مخصوص منجوق دوزی
- ۵- نخ قرقره
- ۶- سوزن نخ کن
- ۷- اشک و مروارید

مراحل انجام کار:

۱- رومیزی را در قسمت نقشه به کارگاه متصل کنید.

۲- طبق نقشه پردوزی نمایید.

۳- رومیزی آماده شده را مطابق آموزش سال گذشته استرکشی نمایید.

۴- رومیزی آستر کشی شده را مطابق آموزش سال گذشته یراق کشی کنید.

نکته:

هنگام کار با نگاه کردن به فاصله ی دور خستگی چشم را برطرف کنید.

درس پنجم:

دوخت سجاده

وسایل و مواد مورد نیاز:

۱- پارچه‌ی ترمه ۱ متر	۶- متر
۲- لایی چسب ۱ متر	۷- منجوق مرواریدی
۳- سرمه‌ی بلر سنت	۸- سوزن مخصوص منجوق
۴- نقشه‌ی مورد نظر	۹- سوزن نخ کن
۵- کاغذ یا مقوا	۱۰- نخ قرقره

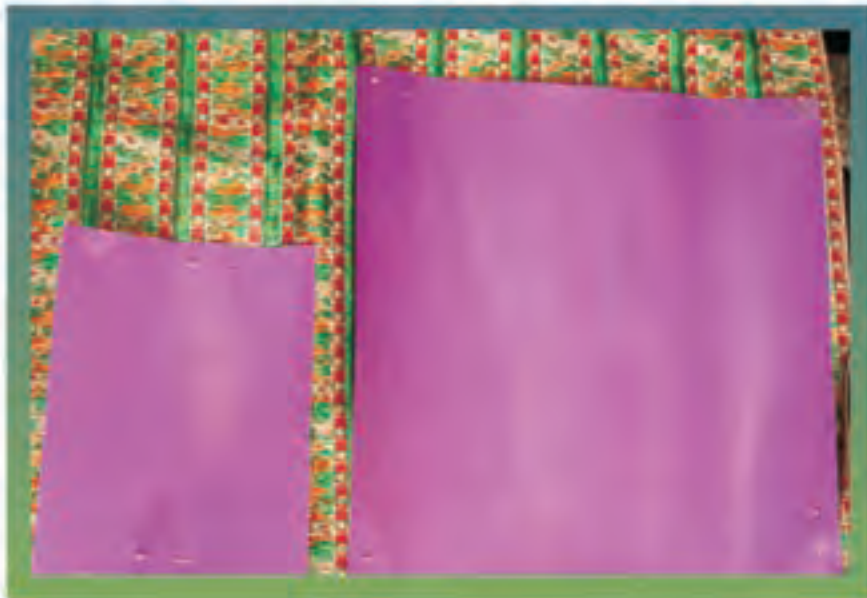
مراحل انجام کار:

- ۱- به کمک متر و مداد روی کاغذ یا مقوا یک مربع به ابعاد ۴۰ سانتی متر و یک مستطیل به ابعاد ۲۵ × ۲۰ سانتی متر رسم کنید و با قیچی کاغذ بر از روی خطوط به دقت ببرید.

(حالا شما یک الگوی مربع شکل و یک الگوی مستطیل شکل دارید.)

- ۲- پارچه را به پشت روی میز پهن کنید و الگوها را با سنجاق ته گرد روی پارچه ثابت نمایید.

۳- اطراف الگوها را با صابون خیاطی خط بکشید، سپس از هر طرف الگوها ۱ سانتی متر برای دوخت آستری در نظر بگیرید و دوباره خط بکشید.

۴- الگوها را از پارچه جدا کرده و با قیچی خیاطی از روی خط دوم برش بزنید.

۵- لایی چسب را روی میز پهن کنید و پارچه‌ها را روی لایی قرار دهید.

۶- اطراف سجاده‌ها را روی لایه چسب با صابون خیاطی خط بکشید و با قیچی با دقت از روی خطوط ببرید.

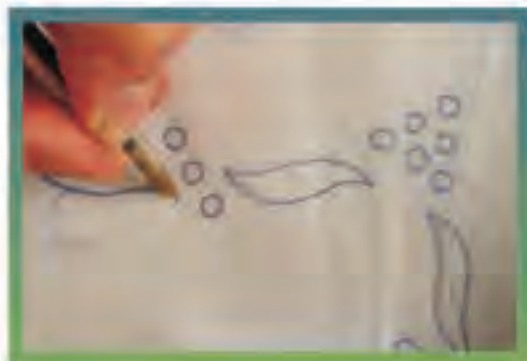

۷- لایه چسب را با اتو به پارچه‌ها بچسبانید و دور آن‌ها را سردوزی کنید.

۸- نقشه‌ی مورد نظر را روی کاغذ شفاف انتقال دهید و سپس به کمک کاربن آن را روی پارچه منتقل نمایید.

۹- خط‌های نقشه را در صورت کمرنگ بودن با ماژیک غلط‌گیر پررنگ کنید.

۱۰- کارگاه را در قسمت نقشه به پارچه متصل کنید و سوزن را با نخ همه کاره آماده دوخت نمایید. دقت کنید کارگاه روی قسمت دوخته شده قرار نگیرد.

۱۱- با قطعات سرمه بریده شده که از قبل آماده کرده‌اید مطابق نقشه زنار دوزی نمایید.

۱۲- قسمت‌های مشخص شده در نقشه را پر دوزی نمایید.

نکته:

هنگام سرمه‌دوزی سعی کنید صاف بنشینید و فاصله مناسب بین چشم و سطح کار را رعایت کنید.

نقشه در اندازه ی واقعی در ضمیمه کتاب آماده است.

درس ششم:

تگرگ دوزی

تگرگ دوزی نوعی دوخت سرمه است که با استفاده از سرمه ، حلقه‌های کوچکی با فواصل جدا از هم روی پارچه دوخته می‌شود و اغلب داخل این حلقه‌ها یک مروارید یا گندمی مناسب قرار داده می‌شود. از دوخت این تگرگ‌ها کنار هم می‌توان به عنوان شکوفه استفاده نمود.

وسایل و مواد مورد نیاز :

۴- سوزن مخصوص مروارید دوزی

۵- سوزن نخ کن

۶- نخ قرقره

۱- پارچه به ابعاد 30×30 سانتی‌متر

۲- سرمه تراش

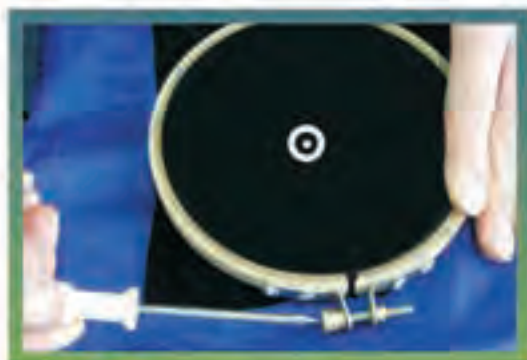
۳- مروارید و گندمی

مراحل انجام کار:

۱- طرح مورد نظر را روی پارچه منتقل و به کارگاه متصل نمایید.

۲- با استفاده از سوزن نخ کن سوزن را با نخ قرقره آماده دوخت نمایید.

جنس پارچه را به دلخواه انتخاب نمایید.

۳- برای دوختن تگرگ ابتدا سوزن را از پارچه خارج کرده و یک قطعه سرمه به اندازه‌ی دور مروارید یا گندمی مورد نظر برش بزنید و از سوزن عبور دهید. سر سوزن را دوباره به ته سرمه و از حلقه دوم سرمه به پارچه فرو کنید.

به این ترتیب سرمه شما به شکل حلقه می‌شود.

۴- یک مروارید یا گندمی داخل حلقه سرمه بدوزید.

۵- بالای حلقه را به وسیله یک بست کوچک روی پارچه محکم کنید. به این ترتیب دوخت تگرگ شما کامل خواهد شد.

تمرین:

برای رسیدن به مهارت کافی تگرگ دوزی را با اندازه‌های متفاوت مرور کنید و گندمی تمرین کنید.

تکمیل سجاده فعالیت شماره ۵

وسایل و مواد مورد نیاز:

- ۱- سجاده‌ی تهیه شده در فعالیت شماره ۵
- ۲- سرمه تراش
- ۳- مروارید
- ۴- سوزن مخصوص مروارید دوزی
- ۵- سوزن نخ کن
- ۶- نخ قرقره

مراحل انجام کار:

۱- سجاده را در قسمت نقشه به کارگاه متصل کنید.

۲- طبق نقشه تگرگ دوزی نمایید.

درس هشتم

یراق کشی

یراق کشی فعالیتی است که برای زیبایی و تزئین لبه کار انجام می شود.

وسایل و مواد مورد نیاز :

- ۱- سجاده‌ی آماده شده در فعالیت شماره ۷
- ۲- یراق مناسب لبه دوزی
- ۳- سوزن خیاطی
- ۴- نخ هم رنگ پارچه

مراحل انجام کار:

۱- ابتدا دور سجاده را با متر به دقت اندازه بگیرید.

۲- یراق را به اندازه ۲ سانتی متر بیشتر از اندازه واقعی برش بزنید.

۳- سجاده را به روی پارچه روی میز پهن کنید و الگو را با سنجاق ته گرد روی آن ثابت کنید، دور الگو خط بکشید، سپس الگو را بردارید.

۴- یراق را طوری روی خط کشیده شده قرار دهید که قسمت پارچه‌ای به سمت بیرون باشد سپس به دقت و ریز روی قسمت پارچه‌ای دوخت بزنید.

دقت کنید قسمت پارچه‌ای یراق از لبه کار مشخص نشود.

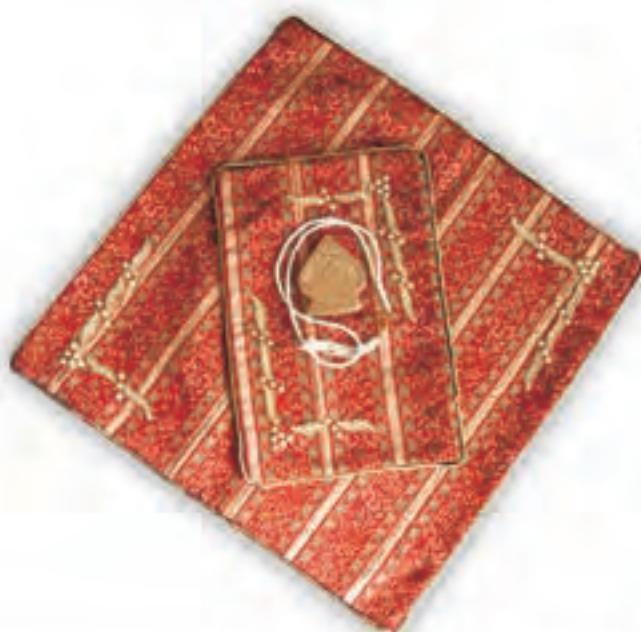

۵- پس از دوختن دور کار ابتدا و انتهای یراق را به وسیله دوخت بهم متصل کنید.

این نوع یراق به صورت مفتول‌هایی از نخ نقره‌ای، طلایی و... با یک لبه‌ی پارچه‌ای در بازار موجود می‌باشد.

۶ - سجاده‌ی آماده شده را مطابق مراحل آموزش سال گذشته استرکشی نمایید.

جانماز آماده :

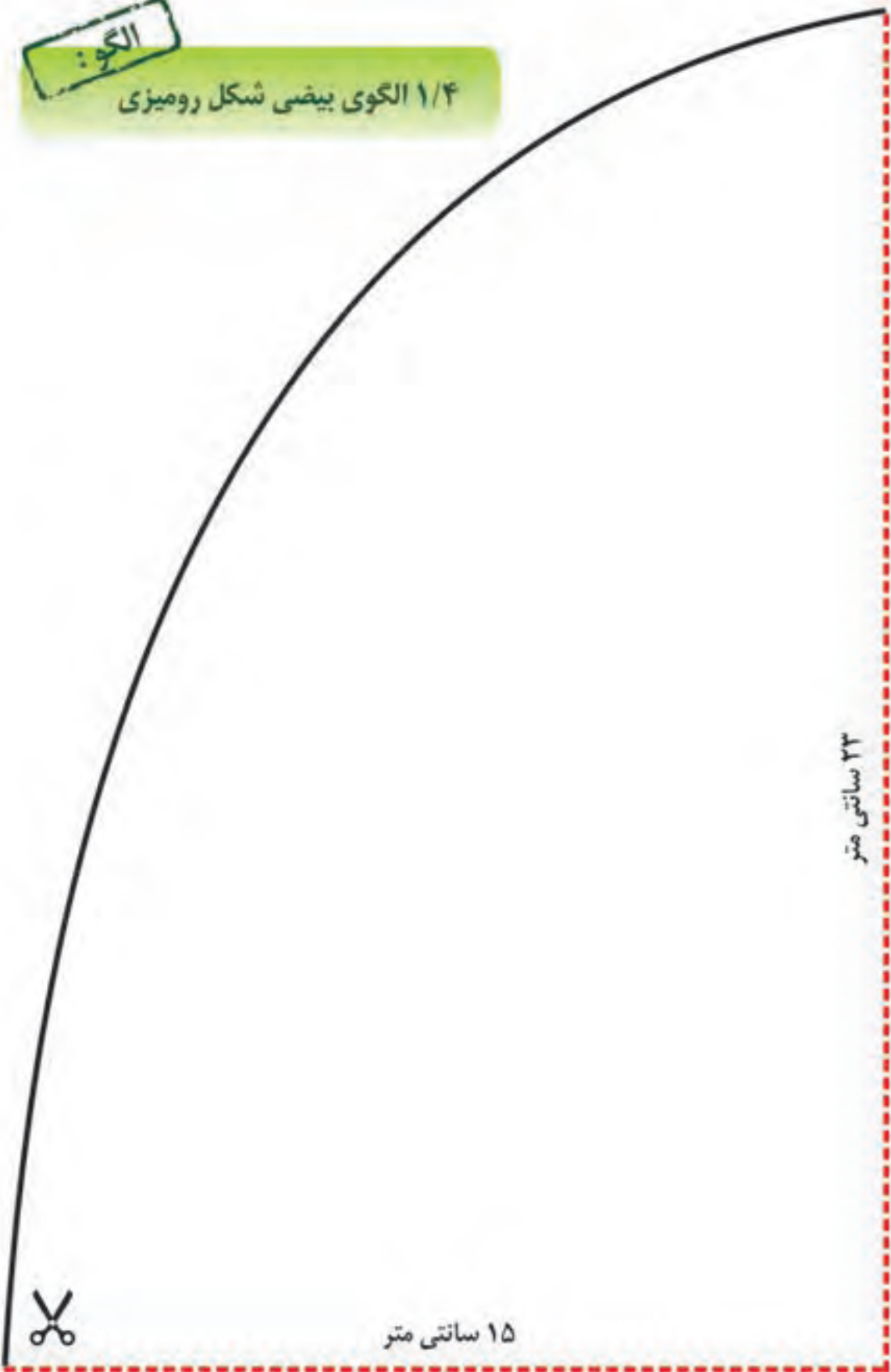
نکته:

توجه داشته باشید یراق مخصوص لبه دوزی را ابتدا به کار متصل، سپس مراحل استرکشی انجام می شود. بدین ترتیب یراق بین کار و استری قرار می گیرد.

الگو:

۱/۴ الگوی بیضی شکل رومیزی

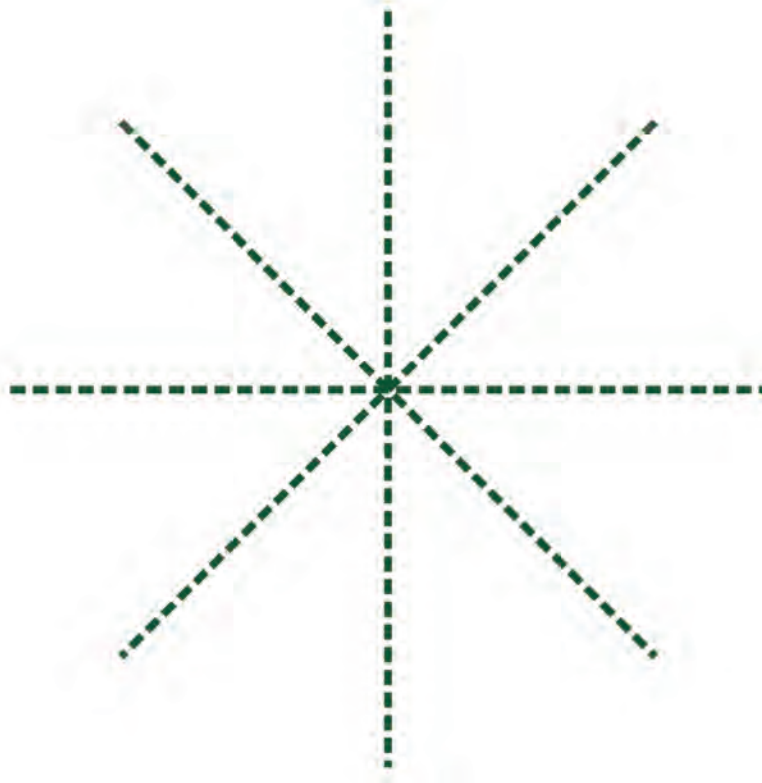
۳۳ سانتی متر

۱۵ سانتی متر

الگو:

نقشه‌ی جاسوزنی

نقشه‌ی رومیزی

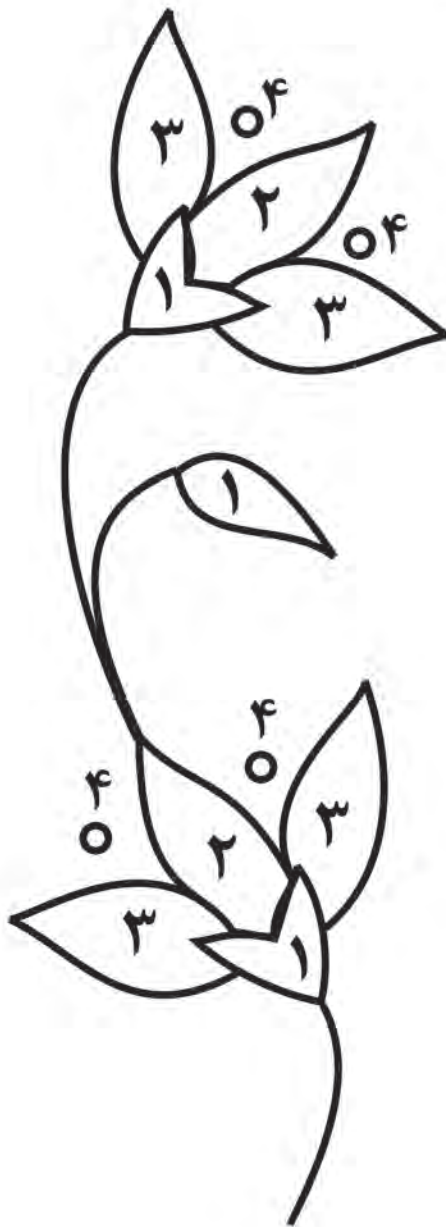
اطراف گل و برگ و کاسبرگ و ساقه زناردوزی شود

۱- پردوزی با سرمه

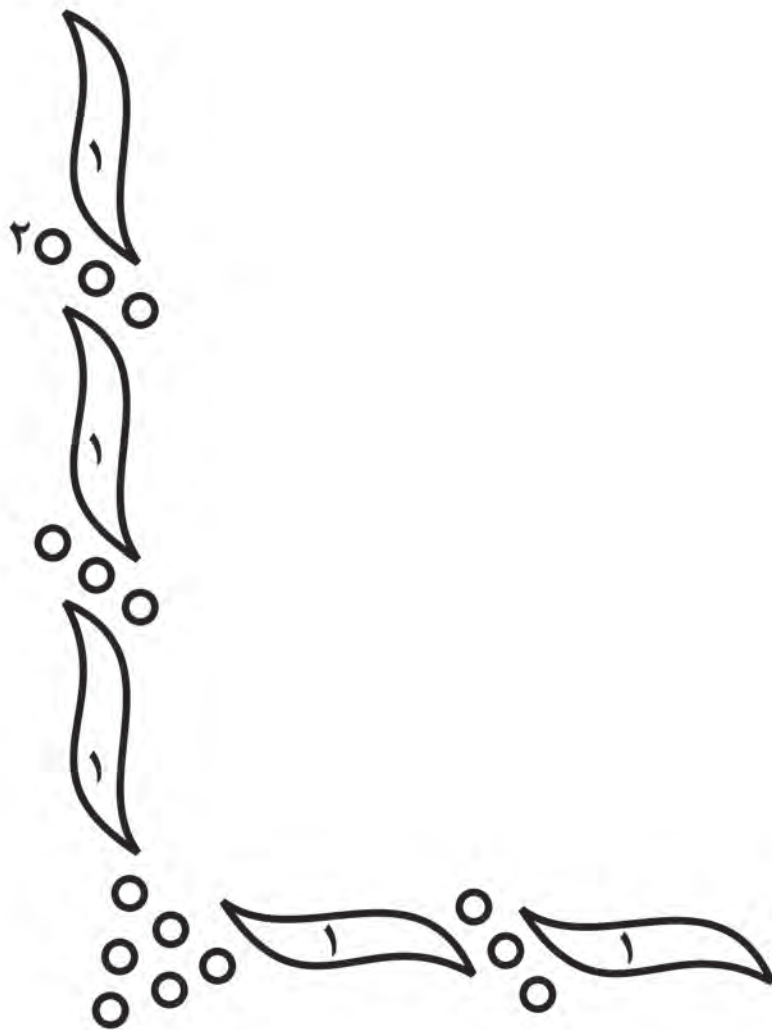
۲- پردوزی با اشک

۳- پردوزی با منجوق مرواریدی

۴- مروارید تک.

۱ بردوزی با منجوق مرواریدی

۲ دایره تگرگ دوزی